

УДК 811.111'373.611-115

Алла ЛЯШИНА

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СУФІКСАЦІЇ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЗНАЧЕННЯ ЇХ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ЕКОНОМІКИ

У статті висвітлено деякі особливості функціонування системи суфіксації сучасної англійської мови в наукових текстах з економіки та значення їх у навчанні перекладу. Установлено, що вивчення специфіки суфіксального словотворення в науковому стилі має принципове значення для раціональнішого відбору інвентаря суфіксів і тих суфіксальних моделей, знання яких сприяє швидшому засвоєнню лексики іноземної мови, що належить до тієї чи іншої галузі знань.

Ключові слова: суфікс, суфіксальна модель, словотворення, науковий стиль, інвентар суфіксів, продуктивність, уживаність, сполучуваність.

Як показує історія науки, вивчення елементів, а відтак і структури об'єкта, є, хоча важливим і необхідним, але тільки початковим етапом наукового пізнання. Наступним кроком виступає аналіз його функціонування. У процесі функціонування мовні одиниці не тільки активізують свої потенційні можливості, але й характеризуються здатністю приймати ще додаткові (функціональні) риси, які проявляються саме у процесі комунікації [19, с. 252].

Вихідним пунктом дослідження будь-якого мовного рівня є встановлення інвентаря його одиниць, а також виявлення тих ознак, за якими вони об'єднуються або протиставляються одна одній [10, с. 35].

Аналіз лінгвістичних досліджень за останні десятиріччя засвідчив відсутність в англістиці комплексного опису тенденції розвитку системи суфіксації на сучасному етапі, зокрема функціонування суфіксів у текстах різної стильової та тематичної орієнтації.

Зокрема, метою роботи Р. Г. Зятковської було визначення і класифікація суфіксального інвентаря на основі морфонологічних, функціональних і дистрибутивних характеристик; головним завданням – адекватна інвентаризація суфіксальних морфем на

основі прийнятих у роботі принципів ідентифікації морфів (їхні сегментні та субсегментні субморфи і групування морфів і морфем). У результаті дослідження був виділений інвентар: аломорфні групи суфіксів, які містять як кінцеві аломорфи, так і некінцеві. Словотворчі аспекти питання, як от: продуктивність, розповсюдженість – були виключені з дослідження. Синхронний аналіз був проведений на мовному матеріалі, отриманому в результаті суцільної вибірки зі словників сучасної англійської мови.

Як відомо, першою спробою виділення та опису системи суфіксації в сучасній англійській мові, а також установлення її зв'язку з частинами мови було дисертаційне дослідження А. В. Перевої, виконане на словниковій вибірці [13].

Та жодне з цих досліджень не мало на меті показати функціонування системи суфіксації в сучасній англійській мові. Адже інвентарний опис, який проводиться на основі словникових виборок, хоча і важливий, та не дає уявлення про характер функціонування системи, тобто не може виявити внутрішні закономірності взаємодії окремих її складових частин у процесі комунікації. Ґрунтовне різноаспектне дослідження похідної одиниці пов'язане з вивченням особливостей її функціонування у мовленні, де в повному обсязі відбувається реалізація її синтагматичних зв'язків [2, с. 14].

Метою цієї статті є висвітлити деякі закономірності функціонування суфіксів у науковій літературі з економіки.

У процесі дослідження ми зробили спробу відповісти на такі питання, пов'язані з виявленням особливостей функціонування суфіксів: а) з якою кількістю основ вступає у сполучення кожний із суфіксів, що аналізується; б) з яким структурним типом основ він сполучується; в) яка вживаність суфіксів.

За першим показником суфікси поділялися на малопродуктивні, продуктивні і високопродуктивні.

За другим показником суфікси аналізувалися відповідно до того типу основ, з якими вони вступали у сполучення. У межах кожної частини мови основи поділялися на прості (первинні), похідні (вторинні) і складні. У результаті вийшло 10 типів різних

структурних основ, сполучуваність яких із суфіксами була предметом ретельного аналізу.

За третім показником серед суфіксів виділялися репрезентативні та нерепрезентативні.

Проведене дослідження дало змогу виявити цілу низку кількісних і якісних характеристик системи суфіксації, які проявляються при аналізі економічних текстів, а також уможливило визначити закономірності сполучуваності основ різних частин мови і структурних типів із суфіксами.

Було проаналізовано 63 суфікси і побудованих за їх участю 47 687 суфіксальних похідних і суфіксальних утворень. Як показало дослідження, індекс суфіксації, який обчислюється кількістю суфіксальних конструкцій у тексті з 1 000 слів, для наукових текстів з економіки складає 95,3. Це свідчить про те, що суфіксальні похідні складають важливу частину лексики економічної літератури.

За сполучуваністю з кількістю основ суфікси поділяються на малопродуктивні, продуктивні і високопродуктивні. У результаті проведеного дослідження вдалося виявити, що в текстах з економіки з різним ступенем активності функціонують 34 продуктивні і високопродуктивні суфікси. Як бачимо з табл. 1, ця група суфіксів є найчисленнішою. На неї припадає 54 % усього суфіксального інвентаря економічної літератури.

Таблиця 1.

**Функціональна характеристика суфіксів
у текстах економічної літератури**

Суфікси								
Малопродуктивні			Продуктивні			Високопродуктивні		
к-ть	%	приклади	к-ть	%	приклади	к-ть	%	приклади
9	0	- age ₃ , -an, -ant/ ent ₁ , -ary ₂ , -cy ₁ , - dom ₁ , -ery ₃ , -ful, -hood ₁ , -hood ₂ , - ice, -ing ₄ , -ish ₁ , - ism ₂ , -let ₂ , -ly ₂ , - ous ₃ , -ure ₂ , -y ₂	4	4	-able/-ible ₂ , -age ₁ , -age ₂ , -al ₁ , - an ₁ , -ance/-ence ₁ , -ance/-ence ₂ , -ancy/-ency, -ant/-ent, -ant/ ent ₂ , -ary, -ary ₁ , -ate ₄ , -ation/ ion ₂ , -ee ₁ , -ful ₁ , -ify, -ism ₁ , - ist, -ive ₁ , -ive ₂ , -ize, -less ₁ , - ly ₁ , -ness, -ory ₁ , -ory ₂ , -ous ₁ , - ship ₁ , -ship ₃ , -ure ₁ , -y ₁ , -y ₃ , - y ₄	0	6	-able/-ible ₁ , -al, - ation/-ion ₁ , -ed ₂ , - er/-or, -ic, -ing ₁ , - ity/-ty, -ly, - ment ₁

Піддаючи аналізу основи, з якими сполучуються суфікси, слід відмітити, що належність основ до певної частини мови і їх

структурний тип є тими факторами, які сприяють чи, навпаки, обмежують їх сполучувальну здатність.

Таблиця 2.

**Сполучуваність основ різних частин мови і типів із суфіксами
в текстах економічної літератури**

Моделі	К-сть	Моделі	К-сть	Моделі	К-сть
v_1+s	1638	n_1+s	698	a_1+s	697
v_2+s	869	n_2+s	321	a_2+s	593
v_3+s	86	n_3+s	19	a_3+s	8
v_4+s	18				
Всього з дієслівними основами	2611/53%	Всього з субстантивними і основами	1038/22%	Всього з ад'єктивними основами	1298/26%

Як видно з табл. 2, головну роль у сполучуваності із суфіксами відіграють дієслівні основи, складаючи 53 %.

Сполучуваність суфіксів з основами різних частин мови і типів в економічній літературі показала, що суфікси не байдужі до морфемної чи дериваційної будови основ, з якими вони вступають у сполучення. У процесі дослідження вдалося виділити дві групи суфіксів, що тяжіють

а) до простих основ: -able/-ible₁; -al; -an₁; -ance/-ence₂; -er/-or; -ful₁; -ic; -y₁;

б) до похідних: -ation/-ion₁; -ly;

та три групи, що тяжіють

а) до дієслівних: -able/-ible₁; -ance/-ence₂; -ant/-ent; -ation/-ion₁; -er/-or;

-ive₁; -ive₂; -ment₁; -ure₁;

б) до субстантивних: -al; -an₁; -ful₁; -ic; -y₁;

в) до ад'єктивних: -ity/-ty; -ly; -ness.

Морфологічний та структурний тип основи не впливає на значення суфікса.

Тексти економічної літератури характеризуються своїм власним набором уживаних суфіксів. У відповідності з цим порогом уживаності було виділено набір з 9 найуживаніших (репрезентативних) суфіксів, який маркує тексти економічної літератури. До їх числа належать -able/ible₁, -al, -ation/-ion₁, -er/or, -ic, -ing₁, -ity/ty, -ly, -ment₁.

Результати дослідження підтверджують гіпотезу про те, що специфіка відбору суфіксальних засобів і особливостей їх сполучуваності з основами різних частин мови і структурних типів визначаються конкретним типом тексту.

Практичне значення проведеного нами дослідження деяких особливостей функціонування системи суфіксації в сучасній англійській мові полягає в тому, що, користуючись виділеним

набором найчастотніших суфіксальних моделей у текстах економічної літератури, вивчаючи англійську мову можуть не шукати у словнику всі незнайомі їм слова. Спираючись на вміння виділити основу і знання семантики суфіксів, а також закономірності суфіксального словотворення, вони зможуть визначити лексичне значення невідомого похідного слова з мінімальним використанням словника.

Особливою цінністю є вміння проводити словотворчий аналіз для перекладу лексики, не зафіксованої у словниках, а також різного роду неологізмів та оказіональних утворень, яких дуже багато в текстах економічної літератури. Отже, правильне розуміння студентами закономірностей словотворчого аналізу приводить до розвитку обґрунтованої мовної здогадки, яка є важливим фактором для перекладу наукових текстів та потенційного розширення словника.

Обов'язковою умовою функціонального підходу до навчання іноземним мовам взагалі і словотвору зокрема, є вивчення живого словотворення, причому з урахуванням тієї сфери спілкування, у межах якої здійснюються дериваційні акти.

Вивчення специфіки суфіксального словотворення в науковому стилі має принципове значення для раціональнішого відбору інвентаря суфіксів і тих суфіксальних моделей, знання яких сприяє швидшому засвоєнню лексики іноземної мови, яка належить до тієї чи іншої галузі знань. Тому створення системи вправ, які можуть передбачати як роботу над ізольованими похідними словами, так і над словами у контексті, повинно бути спрямоване в першу чергу на засвоєння тих особливостей суфіксального словотворення, які характерні для текстів даної галузі науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Винокуров А. М. Субстандартная суффиксация в английском языке США : автореф. дисс... канд. филол. наук : 10.02.04. – Калинин, 1981. – 16 с.

2.Габриэльян О. А. О специфике сложно-суффиксального словообразования в системе современного английского языка // ИЯШ. – 1981. – № 5. – С. 13–15.

3.Говордовський В. І. Про суфіксальну експлікацію коннотації іменників. – Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 54–59.

4.Железная С. М. О словообразовательных значениях адъективных суффиксов *-able* и *-ous* в современном английском

языке // Вестник Киевского ун-та. Романо-германская филология. – 1980. – Вып.14. – С. 28–30.

5.Зятковская Р. Г. Суффиксальная система современного английского языка. – М. : Высшая школа. – 1971. – 186 с.

6. Карпіловська Є. А. Формальне варіювання суфіксів у сучасній українській мові // Мовознавство. – 1993. – № 5. – С. 35–43.

7. Ли А. В. Формально-семантические особенности суффиксального словообразования имен существительных, выражающих состояние в современном английском языке // Сб. научн. трудов. Ташк. ун-т. – 1982. – № 685. – С. 96–103.

8. Маневская Е. Д., Лях Т. И. О месте морфемі *-ly* в системе современного английского языка // Вестник Харьк. ун-та, 1979. – № 185. Иностр. яз. – Вып. 12. – С. 93–96.

9. Нешко С. І. Афіксальне вираження конотації в англійській мові : автореф. дис. ... канд. наук : 10.02.04 / Харківськ. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2002. – 19 с.

10. Німчук В. В. До питання про афіксальний словотвір // Мовознавство. – 1984. – № 6. – С.26–32.

11. Нуруллова С. Ш. Прагматические аспекты функционирования словообразовательных аффиксов английского языка : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. – М., 1991. – 158 с.

12. Огоновська О. В. Походження і вживання суфікса *-ly* в сучасній англійській мові // Іноземна філологія : міжвід респ. зб. Львівський ун-т. – 1965. – Вип. 2. – С. 50–55.

13. Перева А. В. Система суффиксации в современном английском языке : дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1976. – 178 с.

14. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 239 с.

15. Пономарева О. Б. Глагольное суффиксальное слово образование в современном английском языке (на материале субстандартной лексики) : автореф. дисс. канд. фил. наук : 10.02.04. – Калинин, 1985. – 16 с.

16. Рудницкая В. А. Прилагательные с суффиксами *-ful* и *-less* в современном английском языке : автореф. канд. филол. наук : 10.02.04. – Л., 1981. – 18 с.

17. Сытель В. В. К истории суффикса прилагательного *-fast* в английском языке // Некоторые проблемы грамматических категорий и семантики единиц языка. – Пятигорск, 2003. – С. 48–51.

18. Хаскина Е. М. Продуктивные способы словообразования в современном английском языке. (суффиксация и префиксация) // ИЯШ. – 1953. – № 6. – С. 20–29.

19. Шанский Н. М. Очерки по русскому языкознанию. – М., 1968. – 252 с.

20. Шахрай О. Б. К вопросу о суффиксальной полисемии и омонимии (на материале субстантивного суффикса *-er* в современном английском языке) // Научные доклады высшей школы. ФН. – 1969. – № 6. – С. 131–135.

21. Quinion M. – ee. A schizophrenic suffix explored. – <http://www.worldwidewords.org/2001>.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2011

А.ЛЯШИНА

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ СУФФИКСАЦИИ СОВРЕМЕННОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ЗНАЧЕНИЕ ИХ ДЛЯ ПЕРЕВОДА ТЕКСТОВ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ПО ЭКОНОМИКЕ

В статье изложены некоторые особенности функционирования системы суффиксации современного английского языка в научных текстах по экономике и значение их в обучении переводу. Установлено, что изучение специфики суффиксального словообразования в научном стиле имеет принципиальное значение для более рационального отбора инвентаря суффиксов и тех суффиксальных моделей, знание которых способствует более быстрому усвоению лексики иностранного языка той или иной отрасли знаний.

Ключевые слова: суффикс, суффиксальная модель, словообразование, научный стиль, продуктивность, частотность, сочетаемость.

A.LYASHINA

SOME PECULIARITIES OF THE FUNCTIONING OF SUFFIXATION IN MODERN ENGLISH AND THEIR ROLE IN TRANSLATION SKILLS TRAINING

Some peculiarities of the functioning of suffixation in scientific texts in Economics as well as their role in translation skills training are described in the article. It has been found out that studying suffixation specificity in scientific style plays an important role in the process of learning terminology.

Key words: suffix, suffix model, word-formation, scientific style, productivity, frequency of usage, combinability.